

*Ситуация изменилась в результате радикализации политических отношений в 2014 – 2015 гг. Это дает шанс на рост роли советов, в частности, как механизма взаимодействия местных органов государственной власти и местного самоуправления, но создает угрозы их политизации.*

*Ключевые слова: общественные советы, органы исполнительной власти, областная государственная администрация, областной совет, общественные организации*

**Pereguda E., Donchenko K.** *Public councils as a mechanism of interaction of local authorities*

*Public councils are one of the mechanisms of implementation of local policy. Features of the national regulations and regional political processes, in particular, the lack of acute contradictions between local elites relate to institutional basis of formation and functioning of public councils under the local authorities of Poltava region. This led to liberal principles of forming public councils and at the same time to the decrease in their effectiveness. The situation has changed as a result of the radicalization of the political relations in the 2014 – 2015. It gives a chance to increase the role of the public councils, in particular, as a mechanism of interaction between executive authorities and local self-government, but create a threat of the politicization.*

*Keywords: public councils, executive authorities, regional state administration, regional council, civil society organizations.*

УДК 32.001:324(477)

**Бунь В. В.**

### **ДЕТЕРМІНАНТИ ЕЛЕКТОРАЛЬНОГО ВИБОРУ: РАЦІОНАЛЬНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНИЙ ПІДХІД**

*Досліджено детермінанти електорального вибору в контексті раціонально-інструментального підходу, а саме економічної теорії демократії та концепції «медіанного виборця» Е. Даунса, концепції ретроспективного голосування М. Фіоріні, теорії «виборця як споживача» Х. Хіммельвейт, концепції економічного голосування М. Льюїс-Бека. Продемонстровано процес поступової заміни поняття «раціональності результату вибору» на категорію «обмеженої раціональності процесу вироблення рішення». В умовах обмежених ресурсів (час, якість та кількість інформації тощо) констатовано існування не «ідеальної», а «обмеженої» раціональності.*

*Ключові слова: детермінанти електорального вибору, теорія раціонального вибору, раціонально-інструментальний підхід, обмежена раціональність, ретроспективне та перспективне, егоцентричне та соціотропне голосування.*

У сучасному цивілізованому суспільстві вибори через активний діалог політичних і соціальних суб'єктів забезпечують конкуренцію альтернативних проектів найближчого майбутнього, що втілені у виборчих програмах. Така політична взаємодія дозволяє залучати до обговорення значну частину виборців і обрати найбільш адекватну з пропонованих альтернатив. Актуальність визначення основних детермінант електорального вибору громадян України в умовах масштабних трансформацій політичної системи визначається потребою перевірки адаптивних можливостей основних теорій електорального вибору розроблених на досвіді стабільних політичних систем країн Західної Європи та США. З огляду на це здійснення аналізу детермінант електорального вибору в контексті різних теоретичних підходів і спроба їх застосувати для аналізу українського електорального поля є цілком виправданим. Отже, метою статті є визначення детермінант електорального вибору в контексті раціонально-інструментального підходу для розробки адекватного теоретико-методологічного інструментарію для аналізу мотивації виборців в умовах політичних систем, що трансформуються.

Для аналізу поведінки виборців в США та країнах Західної Європи були розроблені численні теорії електорального вибору, три з яких отримали статус «класичних» – соціально-психологічна, соціологічна, раціонально-інструментальна. На підставі методології біхевіоризму оформилася соціологічна теорія електорального вибору (Г.-Е. Меріам, Г.-Ф. Госнел, С.-Е. Райс, П. Лазарсфельд, С. Ліпсет, С. Роккан), у рамках якої дії виборця ставляться у пряму залежність від його соціальних характеристик. Психологічні детермінанти електорального вибору перебували у фокусі дослідження соціально-психологічного підходу. Зокрема, дослідники Мічиганського університету А. Кемпбел, Ф. Конверс, В. Міллер, Д. Стоукс запропонували модель «лійки причиновості» для ієрархізації факторів електорального вибору.

Проте в існуючій концепції абсолютно не вписувалась тенденція до раціоналізації електорального вибору. Саме нездатність цих підходів пояснити сучасні зміни в електоральних процесах сприяла появі раціонально-інструментального підходу. Основні положення щодо підходу були викладені в праці Е. Даунса «Економічна теорія демократії». Дослідник вважає, що політичні структури демократії можна розглянути за допомогою категорій, які, зазвичай, використовують для аналізу економічного процесу. Е. Даунс проводить паралелі між поняттям політичної конкуренції і економічним обміном. Головною тезою, навколо якої формується економічна теорія демократії, є: «Оскільки громадяни в нашій моделі є раціональними, тому вони розглядають вибори, як такі, що забезпечать вибір уряду найбільш вигідного для них. Кожен громадянин голосує за партію, що, на його думку, забезпечить йому найбільше переваг, перебуваючи в уряді» [5, с. 138].

Отже, згідно з даним методологічним підходом поведінка виборця вже не експресивна (як це було в соціологічному та соціально-психологічному підходах), а інструментальна. Раціонально мислячий виборець здатний надати перевагу тій конкуруючій стороні, що запропонує найбільше тверджень того, що саме вона буде найефективнішим урядовцем і задовольнить інтереси виборця.

Водночас, Е. Даунс робить зауваження, що така модель може працювати лише за умови ідеальної поінформованості усіх учасників політичного загалом, і виборчого процесу зокрема. Проте, насправді дослідники стикаються із ситуацією, коли «партії не завжди знають чого громадяни хочуть, а громадяни не завжди знають, що уряд або опозиція робили, роблять і робитимуть, щоб захистити їх інтереси» [5, с. 139]. Виборцям у цьому випадку дати лад в програмних положеннях партій допомагає ідеологія, яку Е. Даунс трактує як власне уявлення особи про найкраще влаштування суспільства.

Розглядаючи спектр, в якому може здійснюватися електоральний вибір («праві – ліві»), Е. Даунс наголошує, що отримати найбільшу кількість голосів здатна партія, що знаходиться найближче до центру цього спектру (так званої медіани). Тому, усвідомлюючи це, партії намагатимуться адаптувати свої програми і поступово рухатимуться до вимог «медіанного» виборця.

Концепція «медіанного виборця» отримала подальший розвиток поруч із іншими численними теоріями електорального вибору, зокрема різні її версії розробляли Д. Блек, О. Девіс, М. Хініч. Значну роль ідеології в процесі формування електорального вибору також досліджували М. Хініч і М. Мангер [7], які недоліком концепції «медіанного виборця» вважали нездатність партій та партійних функціонерів здійснити чітку ідентифікацію інтересів і прагнень медіанного виборця у всіх можливих випадках.

Гіпотези Е. Даунса розвинули У. Райкер, П. Ордешук, зазначивши, що громадянин візьме участь у виборах, якщо вигода від голосування перевищить витрати, пов'язані із голосуванням. Користь від участі в голосуванні обчислюють за допомогою такої математичної формули:  $R = PV - C + D$ , де  $R$  – очікувана користь від участі в голосуванні;  $P$  – імовірність вплинути на результат;  $V$  – пов'язана з цим результатом вигода (різниця між результатами голосування);  $C$  – витрати, пов'язані з участю у голосуванні (час, транспорт і т.д.);  $D$  – особиста вигода від участі, не залежно від результату голосування (наприклад, моральний обов'язок взяти участь у виборах) [4].

Дослідники прийшли до висновку, що отримав назву «парадокс голосування»: якщо б виборець повів би себе «раціонально» і врахував малу імовірність вплинути на результат голосування, то на вибори він би просто не прийшов. Таким чином, моральний обов'язок (D – у запропонованій вище формулі) є набагато вагомим фактором ніж P чи V. Для того, щоб вибори перетворились на вигідну, з точки зору раціональності, подію для виборців, поняття «отриманої вигоди» слід розширити за рахунок «моральних» переваг (відчуття відповідальності, морального обов'язку і т.д.)

Загалом розглянутий підхід розкриває причини участі у виборах, а не фактори здійснення того чи іншого електорального вибору. Водночас, для того, щоб участь у виборах була вигідною, виборець мінімізує зусилля в пошуках інформації, користуючись найбільш доступними даними, а саме – знанням особливостей власного економічного становища та економічної ситуації в країні. Незацікавленість в отриманні інформації про партії і кандидатів дослідники оцінюють як «прояв раціональності індивідів, які оцінюють втрати свого часу вище, ніж можливий дохід від інформованості про діяльність партій» [1, с. 40].

Концепція Е. Даунса викликала значні дискусії і спричинила появу цілої низки праць, написаних в руслі теорії раціонального вибору. Зокрема, недоліки концепції Е. Даунса намагається подолати М. Фіоріна [6, с. 391]. Замість ідеології критерієм електорального вибору дослідник вважає суб'єктивну оцінку виборцем власного економічного становища. Виборець зовсім не є добре поінформованим і зацікавленим громадянином, проте він не перестає діяти раціонально, мінімізуючи власні зусилля по збору інформації і враховуючи лише доступні для нього дані – знання, як йому жилося під час діяльності цього уряду. Голосування фактично перетворюється на покарання або винагородження діючого уряду (інкумбента) за ту економічну політику, яка проводилася протягом попередніх 4-5 років. Таке голосування отримало назву ретроспективного, на протиположному (важливі очікування, наскільки вдалою буде робота уряду в майбутньому).

Робота М. Фіоріни не залишилась також без критичних зауважень, зокрема, дискусії тривають щодо того, що важливіше для виборця – власне економічне становище (егоцентричне голосування) чи стан економіки держави в цілому (соціотропне голосування).

Не вписується в теорію М. Фіоріни феномен дифузної підтримки режиму [2]. Інглхарт Р. наголошує, що переобрання інкумбента дійсно залежить від позитивної відповіді виборця на таке запитання: що ви зробили для мене протягом останнього часу? (ретроспективне і егоцентричне голосування). Проте, якщо впродовж тривалого проміжку часу діюча влада проводить успішну політику, то виникає думка про цінність і ефективність політичної системи як такої, незалежно від її успіхів чи провалів. Тоді автоматично отримуємо підтримку діючої влади навіть у випадку появи негативних наслідків її дій. Дослідник зазначає, що дифузна підтримка режиму є доволі стійкою навіть під час складних в економічному та політичному плані періодів.

Узгодити ці два підходи можливо, якщо підтримку діючої влади (конкретної партії чи лідера) замінити тезою про підтримку режиму загалом. Наприклад, навіть у випадку серйозних економічних та політичних потрясінь суспільство, яке впродовж тривалого часу обирало лідерів демократичного ліберального спрямування, не віддасть перевагу екстремістській політичній силі.

На протиположному концепції М. Фіоріни, існує низка теорій перспективного голосування. Наприклад, у теорії «виборця як споживача» Х. Хіммельвейт центральними змінними є потреби виборців та проблематика виборів (проблеми і питання, запропоновані до вирішення конкуруючими політичними силами), що співвідносяться на політичному ринку як попит і пропозиція. Поведінка виборця є інструментальною і перевага надається тій партії чи кандидату, що, на думку виборця, найкраще забезпечить його інтереси в майбутньому.

Загалом теорія раціонального вибору призвела до значних змін у поглядах на виборця, перетворивши його на раціонально мислячого, свідомого суб'єкта, який на підставі порівняння альтернатив за певним критерієм (виробленим за допомогою аналізу певного набору інформації) здійснює вибір, враховуючи власний інтерес. Проте концепції

електоральної участі, розроблені в рамках теорії раціонального вибору, мали один суттєвий недолік – для здійснення справді компетентного вибору слід оперувати величезним об'ємом даних, які виборець не здатний ні зібрати, ні проаналізувати. Тому поняття «раціональності результату вибору» замінюють на категорію «обмеженої раціональності процесу вироблення рішення».

Загалом, пояснюючи поведінку індивіда з точки зору теорії раціонального вибору, дослідники пропонують врахувати низку характеристик поняття «раціональності»: раціональність суб'єктивна (не можливо вивести універсальні об'єктивні характеристики раціональності, оскільки існує стільки ж «раціональностей» як індивідуальних «я»); раціональність обмежена (залежить від кількості і якості інформації, якою оперує суб'єкт вибору та обмеженості часового ресурсу); раціональність індивідуалістична (досліджуються окремі індивіди та їх дії, а не суспільство в цілому) [4].

Запропоновані твердження демонструють відхід від «ідеальної» до «обмеженої» раціональності процесу вибору, в рамках якої виборець володіє обмеженими ресурсами (інформація, час і т.д.) і виходячи з цього формує стратегію голосування.

Прихильники раціонально-інструментальних підходів до аналізу електорального вибору загалом здійснюють свої дослідження в традиції теорії раціонального вибору і дотримуються методологічного індивідуалізму, згідно з яким соціальні та політичні явища можуть бути пояснені з точки зору дій індивідів в рамках певних обмежень. Під певними обмеженнями маються на увазі правила гри, інституційний дизайн, які, з одного боку, обмежують виборця, а з іншого дозволяють йому бути компетентним «гравцем» на електоральному полі. Тому, як зазначає, наприклад, Дж. Цебеліс зміни інституційних факторів та умов зовнішнього середовища дозволяють пояснити поведінку індивідів: «Різного роду загадкові феномени слід розглядати як результат впливу зі сторони факторів контексту або інституційних факторів... В рамках теорії раціонального вибору індивідуальна поведінка являє собою оптимальну реакцію на умови середовища та на поведінку інших акторів» [3].

У цьому контексті логічним став розвиток в рамках раціонально-інструментального підходу концепції економічного голосування. М. Льюїс-Бек в книзі «Економіка і вибори: основні західні моделі» [8] звертається до низки економічних показників як детермінант електорального вибору, зокрема розглядає суб'єктивну оцінку економічного розвитку держави. Реальні макроекономічні показники були замінені на суб'єктивну оцінку економічної ситуації виборцями, оскільки, на думку М. Льюїса-Бека, феномен «голосування гаманцем» в країнах Західної Європи після Другої світової війни не був зафіксованим. Дослідник зазначає, що зміна об'єктивних економічних показників не корелюється з голосуванням, а виборці здатні оцінити вплив лише кількох таких показників, а саме – рівня безробіття та інфляції.

Категорія суб'єктивної оцінки економічного розвитку, вибрана дослідником для аналізу дієвості економічних факторів, представлена у трьох вимірах: ретроспективному (оцінка минулого), перспективному (оцінка майбутнього) і афективному (немотивоване подразнення).

Найважливішою, за М. Льюїс-Беком, на відміну, наприклад від М. Фіоріні, є перспективна оцінка дій уряду в економічній сфері, далі йде афективна і лише згодом – ретроспективна. Малоефективність ретроспективних оцінок дій уряду дослідник пояснює невірою громадян у здатність владних органів змінити їхнє фінансове становище (навіть якщо ситуація змінюється на краще виборець не схильний приписувати ці зміни саме діям уряду). Натомість електорат має здатність сподіватися і перспективи економічного розвитку оцінює як такі, що зможуть позитивно відобразитися на його власному фінансовому становищі.

Згідно з дослідженням М. Льюїс-Бека найбільш вагомим економічний мотив є на виборах у США. Вплив економічного мотиву може посилюватися під дією таких факторів як відкритість економіки держави, наявність економічного зростання або його очікування, існування дієздатної правлячої коаліції або однієї правлячої партії. І хоча М. Льюїс-Бек констатує сильний вплив партійної ідентифікації, проте фактор соціальної і релігійної приналежності є значно слабшим, ніж дія економічного чинника. Отже, дослідник констатує

вплив економічного фактора на електоральний вибір у вигляді перспективної оцінки майбутнього економічного розвитку.

В іншій знаковій книзі «Прогнозування виборів» М. Льюїс-Бека і Т. Райса [9] можна прослідкувати синтез підходів, зокрема серед факторів електорального вибору називається партійна ідентифікація (характерна для соціально-психологічної теорії) і економічні умови (центральный фактор раціонально-інструментального підходу). Будуючи модель прогнозування президентських виборів, дослідники також вводять такий показник як привабливість кандидата. У даному випадку до уваги беруться фізичні характеристики (зовнішня привабливість), моральні якості та цінності (чесність, відповідальність тощо).

Фактор «економічні умови» в запропонованій моделі розшифровується як успіхи діючого президента в реалізації економічної політики і операціоналізується за допомогою показника зростання валового національного продукту за останні шість місяців у відсотковому відношенні. Для операціоналізації партійної ідентифікації використовується кількість місць, отриманих партією інкумбента на проміжних виборах в палату представників конгресу. Для опису фактору «привабливість кандидата» дослідники застосовують два показники, а саме: відсоток голосів виборців, що підтримують президента в рік виборів, і показник голосів, отриманих кандидатом на первинних виборах.

М. Льюїс-Бек і Т. Райс застосували розроблену прогностичну модель до аналізу результатів президентських виборів з 1948 по 1988 рік і в 10 з 11 випадків отримали позитивний результат. Цю модель прогнозування виборів вони активно використовували і згодом, досліджуючи американський, французький і британський електоральний процес. Її актуальність також пояснюється можливістю здійснити такий прогноз за півроку до виборів і використати його при плануванні виборчої кампанії.

Загалом вдалих спроб побудувати моделі прогнозування президентських виборів в США було чимало (Е. Тафт, Р. Фейр, Д. Гіббс, Р. Броуді, Л. Сігельман, М. Абрамовітц, Р. Еріксон, Дж. Кемпбелл, К. Уїнк). Розроблені в рамках раціонально-інструментального підходу вони пояснювали електоральний вибір дією економічного фактору і намагались здійснити адекватну операціоналізацію поняття.

Недоліком прогностичних моделей є доволі вузька сфера їх застосування, оскільки вони спрямовані на прогнозування перемоги чи поразки діючого президента (інкумбента) в США. Спроби застосування їх для прогнозування результатів парламентських виборів в США, а тим більше в країнах Західної Європи вимагає належної операціоналізації понять.

Загалом раціонально-інструментальний підхід до аналізу електорального вибору відкрив нові можливості для аналізу поведінки виборців, проте він характеризувався певними недоліками. Зокрема, розробників моделей раціонального вибору критикували за фактичну неможливість систематичної перевірки їх гіпотез за допомогою емпіричних методів, оскільки моделі були насичені великою кількістю теоретичних елементів, які складно виміряти на практиці. Критиці також піддавались надмірне перебільшення раціональності індивіда, неможливість пояснити явку на вибори (є зразком нераціональної поведінки з точки зору раціонально-інструментального підходу), неврахування експресивних мотивів голосування, особливостей політичної культури, традицій, інституційних характеристик політичних систем різних країн. Подолати ці недоліки підходу можна за допомогою створення інтегративних моделей поведінки виборців, що об'єднували б детермінанти електорального вибору характерні для різних теорій.

#### **Використана література:**

1. Алескеров Ф. Т. Выборы. Голосование. Партии. [Текст] / Ф. Т. Алескеров, П. Ортешук. – М. : Академия, 1995. – 211 с.

2. Инглхарт Р. Культура и демократия [Текст] / Р. Инглхарт / Политология: хрестоматия / Сост. Б. А. Исаев, А. С. Тургаев, А.Е. Хренов. – СПб. : Питер, 2006. – С. 301–312.

3. Цебеліс Дж. В защиту теории рационального выбора / Джордж Цебеліс // Современная сравнительная политология. Хрестоматия. – М. : Моск. общественный научный фонд, 1997. – Режим доступа : <http://www.auditorium.ru/books/337>. – Назва з титул. екрану.

4. Швери Р. Теория рационального выбора : аналитический обзор [Электронный ресурс] / Рольф Швери // Социологический журнал. – 1995. – № 2. – Режим доступа : <http://sj.obliq.ru/article/149>. – Назва з титул. екрану.

5. Downs A. An economic theory of political action in a democracy [Текст] / Anthony Downs // The Journal of Political Economy. – 1957. – Vol. 65. Issue 2. – P. 135–150.

6. Fiorina M. P. Voting behavior [Электронный ресурс] / Morris P. Fiorina // Perspectives on public choice : A handbook / ed. Dennis C. Mueller. – New York : Cambridge university press, 1997. – P. 391–414. – Режим доступа : <http://books.google.com/books?hl=uk&lr=&id=IUavB8Ms2E0C&oi=fnd&pg=PA391&dq=Fiorina&ots=AbiRZdChq8&sig=aEnx6Tbc5cV66v-fdsxhJFPvkMU>. – Назва з титул. екрану.

7. Hinich M. Ideology and the theory of political choice [Электронный ресурс] / Melvin J. Hinich , Michael C. Munger. – Ann Arbor: University of Michigan press, 1994. – 296 p. – Режим доступа : <http://books.google.com/books?hl=uk&lr=&id=JjXGeqnHxWoC&oi=fnd&pg=PR9&dq=Hinich+M.+Munger+M.&ots=zba2lk8nn5&sig=grv7NFFHxk-LnEEaB5TzGtAHoDw>. – Назва з титул. екрану.

8. Lewis-Beck M. S. Economics and elections: the major western democracy [Электронный ресурс] / Michael S. Lewis-Beck. – Ann Arbor : the university of Michigan press, 1988. – 204 p. – Режим доступа : [http://books.google.com/books?hl=uk&lr=&id=rGupSRc\\_7pEC&oi=fnd&pg=PR11&dq=Michael+S.+Lewis-Beck&ots=vcBUmBVXe\\_&sig=uW1sE0XyEz8aHZy6HturQqm0RVo](http://books.google.com/books?hl=uk&lr=&id=rGupSRc_7pEC&oi=fnd&pg=PR11&dq=Michael+S.+Lewis-Beck&ots=vcBUmBVXe_&sig=uW1sE0XyEz8aHZy6HturQqm0RVo). – Назва з титул. екрану.

9. Lewis-Beck M.S. Forecasting Elections [Текст] / Michael S. Lewis-Beck, Tom W. Rice. – Washington : Congressional quarterly press, 1992. – 164 p.

**Бунь В. В.** *Детерминанты электорального выбора: рационально-инструментальный подход*

*Исследованы детерминанты электорального выбора в контексте рационально-инструментального подхода, а именно экономической теории демократии и концепции «медианного избирателя» Э. Даунса, концепции ретроспективного голосования М. Фиорины, теории «избирателя как потребителя» Х. Химмельвейт, концепции экономического голосования М. Льюис-Бека. Продемонстрировано процесс постепенной замены понятия «рациональности результата выбора» на категорию «ограниченной рациональности процесса выработки решения». В условиях ограниченных ресурсов (время, качество и количество информации) констатировано существование не «идеальной», а «ограниченной» рациональности.*

*Ключевые слова: детерминанты электорального выбора, теория рационального выбора, рационально-инструментальный подход, ограниченная рациональность, ретроспективное и перспективное, эгоцентричное и социотропное голосования.*

**Bun' V.** *The determinants of electoral choice: rational instrumental approach*

*The determinants of electoral choice was investigated in the context of rational instrumental approach (the economic theory of democracy and the concept of the «median voter» of A. Downs, the concept of retrospective voting of M. P. Fiorina, the theory of «voter as consumer» of H. Himmelweit, the concept of economic voting of M. S Lewis-Beck. It has been demonstrated gradual process of replacing the concept of «rationality of election results» in the category of «bounded rationality decision-making process». Researchers noted the existence not «ideal» but «restricted» rationality in terms of limited resources (time, quality and quantity of information, etc.)*

*Key words: determinants of electoral choice, rational choice theory, rational instrumental approach, limited rationality, retrospective and prospective, egocentric and sociotropic voting.*

УДК 329.4(477+498+439+470+571)

Горло Н. В.

## ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ ЯК СУБ'ЄКТИ ПОЛІТИКИ ІРЕДЕНТИЗМУ

*Аналізується роль політичних партій у формуванні політики іредентизму, спрямованої на об'єднання груп розділеного народу в одній державі. Досліджується діяльність політичних партій у європейських країнах, у тому числі тих, які межують з Україною: Румунії, Угорщини, Росії. Обґрунтування іредентистської політики у багатьох випадках спирається на ідею «Великої держави», яка аргументує відновлення державності в колишніх кордонах. Іредентистська риторика притаманна партіям правого і право-центристського спрямування, які декларують зацікавленість у добробуті етнічних родичів у сусідніх державах. Успішні результати участі партій у виборах свідчать про досягнення важливих цілей: вплив на формування політичних переконань громадян і отримання доступу до державного управління.*

*Ключові слова: політична партія, політика іредентизму, ідея «Великої держави».*

Іредентизм як політичне явище став відомим з другої половини ХІХ століття, коли активно відбувалися процеси італійського, німецького, грецького об'єднання. У ХХ столітті активні державотворчі процеси у країнах світу, у тому числі пов'язані з деколонізацією, пожвавили інтерес до іредентизму. Розпад країн соціалістичного табору у Східній Європі загострив проблему розділеності народів. Актуальність дослідження іредентизму обумовлена тим, що іредентизм набуває міжнародно-політичного контексту і загрожує територіальній цілісності багатоетнічних держав. Ця проблема актуальна й для України, яка на сучасному етапі розвитку безпосередньо стикається з тими ризиками, які виникли внаслідок потужного російського іредентизму. Саме тому нагальним є вивчення різних аспектів іредентизму, починаючи від передумов появи іредентистських настроїв і завершуючи пошуком спроб протидії його деструктивному потенціалу.

Пріоритет у вивченні іредентизму тривалий час утримують представники зарубіжної політичної науки. Ґрунтовні праці з цієї проблеми мають Т. Аброзіо, Дж. Гоксек, Е. Гелнер, Д. Горані, Д. Горовіц, Д. Ландау, М. Сайдман, Е. Сміт, Н. Чейзен, Д. Ягсиоглу та багато інших. У країнах пострадянського простору іредентистська тематика тільки-но почала розроблятися. Серед сучасних російських науковців проблематику іредентизму досліджують Р. Бараш, С. Голунов, Ф. Попов, О. Садохін, А. Семченков, В. Тураєв, В. Шабаєв. Українські науковці В. Дівак, В. Євтух, Р. Коршук, Ю. Мацієвський та інші приділяють увагу іредентизму в контексті дослідження різних аспектів міжетнічних відносин. Однак слід відзначити, що у роботах науковців поза увагою залишається діяльність політичних партій як суб'єктів політики іредентизму, що й актуалізує проведення дослідження.

Метою статті є аналіз ролі політичних партій у формуванні політики іредентизму. Поняття «політика іредентизму» позначає курс, вектор зовнішньополітичної стратегії держави. Як правило, керівництво сучасних держав відкрито не декларує іредентистські цілі або ж завуальовує їх словами про підтримку своїх етнічних родичів, то ж саме політичні партії перебирають на себе функції впровадження в суспільну свідомість іредентистських гасел.

Іредентизм тісно пов'язаний з етнічним чинником і вирішує проблему розділеності народів. За визначенням Р. Бараш, «розділений народ можна визначити як етнічну групу, територія компактного проживання якої розділена адміністративними або державними кордонами. При цьому представники розділеної етнонаціональної групи усвідомлюють себе єдиною спільнотою, прагнуть до об'єднання свого етнічного простору в єдине адміністративне утворення, що самоуправляється» [1, с. 43]. Попри наявність багатьох